

PARTNEREK A TANÁRKÉPZÉSBEN**DÖMSÖDY ANDREA* – SZARKA EMESE****

* az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
iskolai könyvtári szakreferense
domsody.andrea@opkm.hu

** az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Neveléstudományi Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója
2ianus2@gmail.com

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) munkacsoportja „*Javaslatok a tanárképzés utolsó, gyakorlati félévével kapcsolatos szakmai és gyakorlati kérdésekről*” címmel elkészített munkaanyag bemutatására egynapos konferenciát szervezett a Duna Palotába. A részletes és a résztvevők által általában előremutónak, koncepciójában támogathatónak tartott 104 oldalas munkaanyagot minden előzetesen a konferenciára regisztráló e-mailben megkapta. Így annak részletes bemutatása helyett az OKM szempontjait és négy kiemelt szakmai szervezet véleményét ismerhették meg a résztvevők a délutáni szekciómunkák előtt.

Összefüggő szakmai gyakorlat a tanárképzés ötödik félévében

A munkaanyag és így a konferencia sem a teljes tanári mesterképzéssel (MA), és nem is annak gyakorlataival, hanem kizárólag az új, öt féléves tanárképzés ötödik félévével foglalkozott. Az új képzési struktúrában az ötödik félév a pedagógiai-pszichológiai és szakmódszertani kurzusok és a tanítási gyakorlat elvégzése után az önálló, a képzés és a pedagógusi munka között átmenetet képező gyakorlat elvégzését szolgálja.

Manherz Károly felsőoktatási és tudományos szakállamtitkár (OKM) megnyitó előadásában röviden bemutatta az összefüggő tanárképzési szakmai gyakorlat oktatáspolitikai kapcsolódásait. Magyarországon a 11/1997-es Kormányrendelet óta nem volt ilyen nagymértékű átalakítás a tanárképzésben. A Bologna-folyamat gyökeresen alakítja át a rendszert. Az átalakítás eredményeként megszületett ötödik félév nem gyökerek nélkül való. Ilyen jellegű gyakorlati (félév)re minta a német és osztrák modell, és jó tapasztalatokat mutató magyar példa az 1990-es évek elején működött hároméves nyelvtanárképzés. Mindemelllett jelentős erőssége, az európai elvárásoknak is a megfelelő együttműködésre alapuló tanárképzési szerkezet. Ez nemcsak

a gyakorlóiskolákat, hanem egy partneriskolai hálózatot von be a képzésbe, nem el-
felejtkezve az iskolafenntartó szervezetek bevonásáról sem.

Ezt követően hét előadó mutatta be álláspontját és észrevételeit a munka-
anyaggal kapcsolatban. Elsőként *Csillag Márta* az Oktatási és Kulturális Miniszté-
rium főosztályvezető asszonya világított rá a közoktatás tanárképzéssel kapcsolatos
elvárásaira. Előadásában kiemelte, hogy a felsőoktatás és a közoktatás partnerségé-
nek egyik alappillére, hogy a képzés a közoktatás elvárásait figyelembe véve mű-
ködik. Szerinte a közoktatásnak tudatosabban kell a jövőben vállalnia megrendelő
szerepét. Ezzel összhangban üdvözölte az új képzés gyakorlati ismereteket előtérbe
helyező és gyakorlatközelibb koncepcióját. Majd sorolta mindazokat a közoktatási
kihívásokat (eredményességi problémák kezelése; általános készségek hiánya, „szak-
iskolai gödör”; társadalmi egyenlőtlenségek; a munkaerő-piacon való elhelyezke-
dés nehézsége), melyekkel kapcsolatban elvárásokat, reményeket támaszt a közok-
tatás. Reményei szerint a Bologna-folyamat tudatosabb pályaválasztásra ösztönöz,
megerősíti a gyakorlatot, felértékeli a pedagógikumot és a módszertant, és rugal-
masabb foglalkoztatást tesz majd lehetővé. Fontosnak tartja, hogy a közoktatási in-
tézmenyek a tanárképzés felelős résztvevőjévé válnak ebben a szerkezetben. Így
elvárásaként fogalmazható meg a gyakorló és partneriskolák egyértelmű elválasztása,
az iskola teljes világának megismertetése, így „valóságos” közoktatási intézmények
bevonása, a működési szabályok, feladatok egyértelmű meghatározása és ezzel pár-
huzamosan a finanszírozási kérdések megoldása. A partneriskolai gyakorlatvezető
mentorságot pedig a pálya egyfajta szakmai előmeneteli, elismerési lehetőségeként
értelmezte, mely a pedagóguspolitika szerves része lehet.

Két alapvető kötelezettségre hívta még fel *Csillag Márta* a figyelmet. Egyrészt
a gyakorlonki rendszer kötelezettségeinek megfogalmazására (idő, mentor stb. meg-
határozása), másrészt a keretszerződés kötésre. *Csillag Márta* a fenntartóval tartja
fontosnak ezt a szerződést megkötni, arra hivatkozva, hogy a fenntartó felel a felté-
telek biztosításáért. Ez utóbbi véleménnyel kapcsolatban megoszlottak a nézetek,
ki felértékelt a fenntartó szerepét, ki pedig azt vallotta, hogy a szerződéseket sok-
kal inkább az intézményvezetővel vagy a gyakorlatvezető tanárokkal érdemes
megkötni. Ez ügyben végleges döntés még nem született.

Iker János (főiskolai docens, igazgató, Nyugat-magyarországi Egyetem, Regio-
nális Szolgáltató és Kutató Központ, Szombathely) a Javaslatot kidolgozó munka-
bizottság tagjaként a tervezetet és a véleményeket felvezetendő elmondta, hogy ez
az anyag javaslat egy jogszabályokhoz kapcsolódó elemzéshez. Vagyis nem egy
újabb jogszabály előkészítéséről, hanem az új képzési forma jogszabályi környe-
zetbe ágyazott bemutatását, a problémafelvetést és az ajánlásokat szolgálja. Állás-
pontja szerint egy módszertani paradigmaváltásra van szüksége a szakmának.
Hangsúlyozta a gyakorlatvezetők fontosságát és elismerését. Válgjon minden gya-
korlati feltétel és szervezés tanterem közelivé, gyerekek közelivé.

Kiemelt szervezetek véleménye a Javaslatról

A bevezető előadásokat követően öt felkért hozzászólónak volt lehetősége plenárisan véleményezni a Javaslatot. A hozzászólók abban egyetértettek, hogy a képzési koncepció előremutató, a munkaanyag alapján véve alapos, de nem támogatnák az ilyen részletes szabályozást. Visszatérő problémaként merült fel a finanszírozás nem elhanyagolható problémája.

A felkért véleményezők sorát a *Magyar Rektori Konferencia Pedagógusképzési Bizottsága* kezdte, mely szervezet véleményét 13 véleményt mondó anyagát fel dolgozva *Hoffmann Rózsa* egyetemi docens (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) mutatta be. Mivel az új rendszerű tanárképzés már több intézményben folyik, és további intézmények már rendelkeznek erre nézve akkreditációval, továbbá az egyetemi autonómia megőrzése érdekében is fontos, hogy a képzés ezen szakasza ne legyen túlszabályozott. Konkrétabb javaslatai közt elsőként szerepelt a résztvevők felelősségének, kötelességének, feladatának, hatáskörének pontosabb tisztázása, melyen belül a gyakorló hely kiválasztásának jogát meg kell hagyni a képzőintézménynek. Szintén a felelősség témájához kapcsolható a tanárjelölt nevelőtestületben elfoglalt helye, hogy munkájára legyen felelősséggel, de minderről a szülőket egyértelműen tájékoztassák. Továbbá nem javasolják az összefüggő gyakorlat több iskola közti megbontását. *Hoffmann Rózsa* beszámolója kitért az anyagi juttatások kérdésére is. Három hely támogatását tartja elengedhetetlennek: a hallgatói juttatást (hiszen a hallgató munkát végez), a gyakorlóhely félévenkénti normatív juttatását és a mentorok pótlékát. A mentorképzés képesítési követelményeit le kell fektetni. Javaslatára szerint szakirányú szakvizsgára van szükség (2015-ig minimum 60 órás képzés keretében). A gyakorlóhelyen szükséges, hogy szakképzett mentor is alkalmazásban legyen, és az is fontos lenne, hogy magának az intézmény vezetőjének is legyen szakvizsgája. Amennyiben a mentor tanár nem olyan szakos, mint a hallgató, az esetben el kell különíteni egymástól a szakos és a nem szakos tanítást. Szakos tanításnál plusz egy szaktanárt kell kijelölni, minden egyéb esetben elég egy mentortanár a jelölt mellé. A képző hely alkalmasságát az Akkreditációs Bizottság értékelje. A hallgatók jogait és lehetőségeit, hogy mit szabad és mit nem megtenniük a gyakorlóhelyen (pl. videofelvételt készíteni), külön szabályzatba vagy a keretszerződésbe kell foglalni.

A *Nemzeti Bologna Bizottság Pedagógusképzési Albizottságának* véleményét elnöke, *Hunyady György* egyetemi tanár (Eötvös Loránd Tudományegyetem) mutatta be. Javasolta, hogy bár ez a Javaslat csak az ötödik féléves gyakorlattal foglalkozik, kerüljön egyértelműbb bemutatásra a tanárképzés háromféle gyakorlatának funkciója, és ehhez kapcsolva a szakterület és a pedagógia-pszichológia viszonya. A felsőoktatási autonómiához kapcsolódva a partneriskolák (gyakorló helyek) regionális, országos szervezését nem látja szükségesnek. Az Albizottság szintén az egy helyen eltöltött gyakorlatot támogatja, hiszen így kaphat a tanárjelölt mélyebb,

alaposabb képet az iskola egészéről. Továbbá szintén felvetette a tanárjelölt hallgató iskolai jogállásának problémáját, hiszen ebben a félévben önálló munka a feladata.

Tasnádi Péter egyetemi tanár (Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképzési és Tanártovábbképzési Tanácsának elnökhelyettese) a természettudományi képzés szemszögéből vizsgálta meg a munkaanyagot. Álláspontja szerint a gyakorlatot a képzőhelyen nem blokkszemináriummal kellene követni, hanem heti rendszerességű pedagógiai-pszichológiai és szakmódszertani szemináriummal kellene támogatni. Felvetette, hogy a gyakorlatvezető mentortanárt nem honoráriummal, hanem óraszámkedvezményel kellene „fizetni”.

Falus Iván egyetemi tanár a *Tanárképzők Szövetségének* elnöke (Eszterházy Károly Főiskola) húsz pontos írásban is kiosztott javaslataik közül kiemelte, hogy ennek a félévnek a képzés és a gyakorlat közötti átmenet biztosításában látják jelentőségét, de felvetette a félévkor végzők további foglalkoztatásának kérdését. Ehhez kapcsolódóan hangsúlyozta, hogy nagyon fontos a teljes képzés, pályakezdés és pálya egységben kezelése. Továbbá javasolta, hogy a hallgatónak a partneriskolában mindkét szakjához kapcsolódóan legyen felelős segítőtje. A Tanárképzők Szövetsége fontosnak tartja, hogy a diplomaszerezés utáni féléves intenzív szakasz tartalmi és szervezési, munkajogi kérdései egyértelműen kerüljenek megfogalmazásra, azaz világosan legyenek leírva a közoktatás és felsőoktatás, a fogadó iskola és a gyakorlók teendői, jogai és kötelezettségei. A 15/2006-os rendelet kilenc tanárképzési kompetenciát sorol fel. Ezek azonban túl általánosak, a pedagógus előmenetelének megállapítására nem alkalmasak. Éppen ezért konkrét szttenderdek felállítására van szükség, például abban is, hogy kit lehet alkalmazni, pedagógus pályára kienvedni. A mentorok megválasztásánál, a mentori státusz rangjának megteremtésénél és odaítélésénél szintén meghatározott elvárásokra van szükség. Határozottabban kellene megfogalmazni, hogy az OKM-nek milyen feladatai vannak a mentorképzés inspirálása és a mentorok mind erkölcsi, mind pedig anyagi megbecsülésének megteremtése terén. A mentorság felfogható lehetne úgy is, mint a pedagóguspálya csúcsa. A Tanárképzők Szövetsége nem tartja indokoltnak még egy személy („pedagógiai szakértő” bevonását a mentor és a gyakorlatvezető oktató mellett.

A plenáris hozzászólások sorát *Országos Köznevelési Tanács* nevében *Vass Vilmos* egyetemi docens (Pannon Egyetem, Veszprém) zárta. A Tanács véleménye egybecseng abban a tekintetben a többi hozzászólással, hogy világossá kell tenni, rendeleti úton szabályozni, hogy mit kell intézményi belső szabályozással és mit a köz- és felsőoktatási intézmények közötti megállapodások révén megoldani. Csatlakozott az egy partnerintézményben eltöltendő gyakorlatot támogatók sorába, és szintén nem látja szükségességét a partneriskolák központi nyilvántartásának. Bürokratikusnak ítélte a Javaslat hallgatói értékelésre vonatkozó részét. Míg fontosnak ítélte az iskolai komplex gyakorlatot, rámutatott a munkaanyag azon hiányosságára, hogy sok gyakorlati iskolai terület (pl.: osztályfőnöki munka, tehetséggondozás, hátrányos helyzet) nem kap helyet benne. Ennek megfelelően pedig rámutatott, hogy

a tanárjelölt felkészítésében az egész intézménynek részt kell vennie. Végezetül pedig javasolta, hogy az ötödik féléves gyakorlatnak legyen monitorozása.

A résztvevők hozzászólásai

A program az ebéd után három szekcióban folytatódott, ahol különböző szempontok mentén volt lehetősége a konferencián résztvevőknek is hozzászólni a munkanyaghoz. Majd a szekcióelnökök plenáris összefoglalója következett.

Halász Gábor egyetemi tanár (Eötvös Loránd Tudományegyetem) *A képzőintézmények, valamint a képzők kapcsolatrendszere* c. szekció elnöke hét problématerületben foglalta össze a szekció munkáját: 1. A partnerek definiálása (mely szervezeti egységek) 2. Fenntartó bevonása nélkül nagy a kockázat 3. A tanárképzés eltérő perspektívái miatt nem homogén terület (szakmai, gyógypedagógiai tanárképzés, nem közoktatási intézmények) 4. Időtényező (még folyik a 2005-ös felsőoktatási törvény végrehajtása is.) 5. A tanárképzésnek is tanulnia kell (hazai és külföldi gyakorlatokból) 6. A hallgató iskolát vagy mentort választ? (pl.: művésztanárképzésben) 7. Mit lehet fél év alatt tenni? Reálisabban kell látni a lehetőségeket. Mindezen kívül több ponton is felmerült a finanszírozás kérdése.

A képzés tartalma c. szekció vezetője, *Vágó Irén* tudományos főmunkatárs (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet) hangsúlyozta, hogy ez az anyag javaslat, nem szabályozás, senki autonómiáját nem korlátozza. A felmerülő témákat hat pontban foglalta össze: 1. A képzést a lehető legrugalmasabbá kell tenni. Valóban lehetővé kell tennie az egyéni képzési utakat és az egyéni hallgatói fejlesztést. 2. Bár a többség az egy intézményben eltöltött gyakorlatot támogatta, de a kompetenciák, lehetőségek miatt nem zárják ki a több helyszín lehetőségét sem. 3. Foglalkozni kell a speciális szempontokkal is (szakoktatók képzése, tanári minor szakos hallgatók) 4. Az előző két szempont miatt is célszerű lenne, ha a képzőintézmények határozhatnák meg a tartalmi arányokat. 5. A gyakorló iskolák szerepe az ötödik féléves összefüggő gyakorlatban és a mentorképzésben? 6. A blokk- vagy kísérszeminárium ügyében a hozzászólók a folyamatosságot támogatták.

Brezsnyánszky László dékán (Nyíregyházi Főiskola) *A képzés folyamatszerkezése* c. szekció vezetője beszámolt munkájuk következő három kiemelt területéről: 1. A gyakorlat koordinálása 2. Értékelés (kik, kiket, hogyan) 3. Finanszírozás témájában nemcsak az merült fel, hogy miből, hanem a kik, kiket megosztás is, mely egyaránt kell, hogy érintse a felső- és a közoktatási forrásokat is. Tovább felvetődött a foglalkoztatási alap bevonása a 6. félév kérdésének megoldásába.

A beszámolók összefoglalásaként *Hunyady György* megállapította, hogy a munkanyaggal kapcsolatos „hangulat” alapvetően pozitív, koncepcióját helyesnek és konstruktívak ítélték a hozzászólók. A Javaslat szövege viszont még tömöríthető, átdolgozandó. A szabályozási és az ajánlás részeket egyértelműen kellene benne

elválasztani. Az pedig egyértelmű, hogy jelenleg nincsen elegendő pénz a megvalósításhoz. Az anyagi háttér elteremtéséhez is szükséges a partnerség.

A munkaanyag és az előadók prezentációi elérhetők az OFI honlapján: <http://www.ofi.hu/rolunk/konferenciak/partnerek-tanarkepzesben>